

Het Oude Testament als boek van de kerk (3)

© Riemer Roukema

Gepubliceerd in *Geandewei* 28 okt. 2011, 4; *Protestantse Kerkbode Gronigen* 19 nov. 2011, 4; *Christelijk Weekblad* 9 dec. 2011, 10; *Gezamenlijk Kerkblad voor Drente, Overijssel en Flevoland* 7 jan. 2012 en op www.riemerroukema.nl

Het vorige artikel in deze serie ging over de manier waarop de kerk in de eerste eeuwen van haar bestaan het Oude Testament las. Zij las daarin allerlei profetieën over Jezus. Het belang daarvan was dat de kerk eraan vasthield dat Jezus niet van het Oude Testament en de God van Israël was los te maken. Daar dachten andere groepen uit de begintijd van de kerk anders over; die meenden dat de God van het Oude Testament een ander was dan de Vader van Jezus. Dat vond de kerk een onhoudbare, ketterse visie.

Op die profetieën over Jezus in het Oude Testament wil ik nu wat nader ingaan. Toen de eerste christenen met Jezus' leven, dood en opstanding in gedachten het Oude Testament herlezen, ervoeren zij dat allerlei teksten voor hen open gingen omdat die voor hun besef eigenlijk over Jezus gingen. Omdat de eerste christenen joden waren, lasen zij het Oude Testament op een joodse manier. De joden waren al gewend om allerlei teksten op de Messias te betrekken. Joden die in Jezus waren gaan geloven zeiden nu: die profetieën zijn met de komst van Jezus vervuld. Het ging zoals in het verhaal van de Emmaüsgangers: die vreemdeling die zich bij hen had gevoegd, legde hun uit wat bij Mozes, de profeten en de overige geschriften op Christus betrekking had (Lucas 24:26-32). Andere joden, die niet in Jezus geloofden, verklaarden die teksten anders. Zij erkenden wel dat ze wel over de toekomstige Verlosser gingen, maar zij geloofden niet dat die profetieën met de komst van Jezus waren vervuld. Jezus had toch niet de verlossing van Israël gebracht?

Een voorbeeld van zo'n profetie staat in Matteüs 12:18-21. Daar wordt uit Jesaja 42:1-4 een beschrijving van de uitverkoren knecht van de Heer aangehaald, op wie God zijn Geest heeft gelegd. De tekst gaat over het behoedzame optreden van die knecht en over zijn verkoniging van het recht aan alle volken. Het is begrijpelijk dat de evangelist in die profetie Jezus heeft herkend. Ook in oude joodse vertolkingen wordt deze tekst wel gelezen als een beschrijving van de Messias. Toch heeft de profeet die in Jesaja 42 aan het woord is zelf waarschijnlijk niet aan de Messias gedacht, toen hij deze woorden uitsprak. Vermoedelijk heeft hij gedacht aan de Perzische koning Kores (ofwel Cyrus), die de joden die in Babel in ballingschap leefden weer naar hun eigen land heeft laten gaan. We mogen dus aannemen dat koning Kores destijds als een uitverkoren knecht van de Heer werd beschouwd. Een paar eeuwen later werd die tekst echter opnieuw verklaard. Joden meenden dat met die uitverkoren knecht het volk Israël was bedoeld. In de Griekse vertaling van Jesaja 42:1, uit de tweede eeuw voor Christus, staat namelijk: 'Jakob is mijn knecht, Ik zal hem ondersteunen; Israël is mijn uitverkorene, Ik heb hem aanvaard. Ik heb hem mijn Geest gegeven'. Die vertaling is nogal vrij ten opzichte van de oorspronkelijke Hebreeuwse tekst, maar het kwam in die tijd vaker voor dat een vertaling werd aangepast aan een latere uitleg van de tekst. Het is frappant – maar ook begrijpelijk – dat nog twee eeuwen later christenen diezelfde tekst toepasten op Jezus.

Is dat verwarrend? Vanuit modern perspectief kunnen we zeggen dat de tekst van Jesaja steeds weer een nieuwe betekenis heeft gekregen. De uitleg dat die tekst met het optreden van Jezus is vervuld, is legitiem, zelfs al bestond er die andere joodse uitleg die inhield dat Israël die knecht van God was. Weer andere joden van die tijd hebben bij die knecht aan de toekomstige Messias gedacht, maar verwierpen de opvatting dat Jezus die Messias was.

Wie zulke profetieën nu in het Oude Testament naleest en weet van andere verklaringen van die teksten, kan erover in onzekerheid raken of de oudtestamentische profeten wel echt over Jezus hebben gesproken. Het antwoord luidt: meestal niet rechtstreeks. Maar als wij ons inleven in de manier van lezen van de eerste christenen, dan kunnen we er goed inkomen dat zij die teksten waarin zij Jezus herkenden als profetieën over hem hebben opgevat. De kerk heeft daarin de inspiratie van de heilige Geest gezien. Die Geest heeft die oude teksten ontsloten en met het oog op Jezus verklaard. Sindsdien leeft de kerk met die "christelijke" lezing van het Oude Testament. Al studerend kunnen we daar wel eens even afstand van nemen,

maar als gelovigen, bij het Bijbellezen en in de eredienst, kunnen we er niet achter terug.